

Вікторія Бурмістрова (Львів)

ОКСФОРДСЬКИЙ ГУРТOK ХРИСТИЯНСЬКИХ РОМАНТИКІВ: КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ І ТВОРЧІ ІНТЕНЦІЇ

*Гей! Чули ми у давні дні про велемудрих Інклінгів,
ці мудреці сиділи у довгих роздумах, майстерні у читанні і співі...*

Джон Рональд Руел Толкін

В історії англійської літератури ХХ століття художня творчість письменників, відомих оксфордських вчених, знавців і дослідників англійської культури та літератури Джона Роналда Руела Толкіна, Клайва Степлза Льюїса і Чарльза Вільямса, які увійшли до творчого об'єднання «Інклінги», займає особливе місце. Свої твори письменники ґрунтували на важливості романтичної уяви як єдиній можливості оволодіння таїнствами релігійної істини, чим продовжували і розвивали естетичні концепції мистецтва Семюеля Колріджа і Вільяма Блейка. Звертаючись до міфологічних систем доби Середньовіччя, насамперед до християнської, британської та скандинавської міфологій, Толкін, Льюїс і Вільямс створили власні міфопоетичні моделі світу.

Важливо зазначити, що творчість Толкіна, Льюїса і Вільямса – найяскравіших «Інклінгів», а також інших членів гуртка, була своєрідною відповіддю чи реакцією на розвиток тогочасної художньої літератури, її не можна розташувати в межах жодного з провідних літературних напрямів – модернізму чи реалізму. Швидше можна говорити про окрему тенденцію розвитку, пов'язану з романтичним мисленням, тенденцію, яка має виразну національну специфіку.

Гурток християнських романтиків або «Інклінгів» виник у стінах Оксфордського університету ще у 10-х роках ХХ-го століття як студентське угруповання і продовжував традицію університетських угруповань, котрі об'єднувалися навколо Оксбриджу (Оксфорд-Кембридж). Ця традиція має свої початки ще у поезії вагантів, а також у творчій співпраці угруповання відомого як «університетські уми» у добу Відродження. Серед найвідоміших літературних гуртків Оксбриджу Малькольм Бредбері у своєму «Атласі літератури» 1996 року згадує «оксфордський рух» (заснований прерафаелітами Едвардом Берн-Джонсом, Данте Габріелем Россетті, Вільямом Морісом), таємне товариство «Апостолів», яке виникло у стінах Кембриджу в 1820 році (його засновниками були Альфред Теннісон та Артур Гелам, до найвизначніших представників в пізніші роки відносимо Едварда Моргана Форстера, який відтворив атмосферу товариства у романі «Найдовший шлях» 1907 р.), «жіночу самервільську школу» (1910–1915 р.р. – Дороті Сайерс, Вініфрід Голтбі), так звану «школу мистецтв Рьоскіна», до якої свого часу входили Оскар Вайльд, Волтер Пейтер та ін.

Один із найкращих біографів гуртка «Інклінгів» Гамфрі Карпентер називає дату – 1931 рік і засновника – студента університету Едварда Тенгі Лінна, з завершенням навчання якого в 1933 р. гурток припинив своє існування. За його відродження взявся один з молодих університетських донів (назва посади старшого викладача в Оксбриджі) – Джон Роналд Руел Толкін («Толлерс»). В одному з листів 1936-го року Толкін згадував: «...приємний та дотепний каламбур, котрий мав на увазі людей з досить цікавими абстрактними ідеями, і які ще й до того бризкали чорнилом (англ. ink – чорнило)». Щодо зв'язку між двома товариствами «Інклінгів», Толкін казав пізніше: «хоча ми звичайно зачитували твори різних жанрів (та різної довжини!), угруповання такого плану неодмінно виникло б в наш час, не зважаючи на те, чи був би у нього попередник» (переклад мій. – В. К.) [1; 67], тобто свою назву гурток успадкував від попереднього – слово ж «інклінги», означало напівжартівливу гру зі словами, до чого були схильні усі члени товариства.

Творчість членів гуртка «Інклінгів» неможливо уявити без щотижневих зустрічей, які тривали впродовж 1933–1963 рр. в оксфордському пабі «Орел і Дитина», більш відомому (у листах членів гуртка) як «Пташеня і Немовля». Результатом такої сумісної діяльності були одні з найзахоплюючих художніх творів ХХ століття в жанрі наукової фантастики, фентезі та

детективних оповідань. Очолований оксфордськими викладачами та вченими К. С. Льюїсом (відомого членам гуртка як «Джек»), творцем «Хронік Нарнії», та Дж. Р. Р. Толкином, автором «Гоббіта» і «Володаря перстенів», а також за активної участі одного з головних редакторів видавництва Оксфорд Юніверсіті Прес (1908–45) Чарльза Вільямса, цей, тепер вже легендарний гурток представлений великою кількістю творів, які були створені впродовж тридцяти років, а спадщина «Інклінгів» продовжує і надалі впливати на розвиток художньої літератури. «Власне кажучи», писав один з учасників гуртка Ворен Гамільтон Льюїс (або «Ворні» – брат Джека Льюїса), про «Інклінгів», – «його важко назвати клубом чи літературним товариством, він поєднував риси обох. Проте не існувало ні чітких правил, ні керівників, порядку денного, чи формальних виборів». (переклад мій. – В. К.) [1; 53]

Основні напрямки творчої діяльності були започатковані у співпраці Толкіна та Льюїса, яка розпочалася майже відразу після їхнього знайомства в Оксфорді 11 травня 1926 року. Вони першими сформували коло естетичних інтересів «Інклінгів», адже обидва захоплювалися і цікавилися усім античним, середньовічним і «північним». Спочатку Льюїс та Толкін розходилися в основних ідеях щодо своєї літературної та викладацької діяльності. Про це згадував Льюїс у листі до брата: «Від самого народження мене вчили, що не можна довіряти католикам, а коли почав викладацьку діяльність, мене попередили, що не можна довіряти філологам. Толкін був католицьким філологом» (переклад мій. – В. К.) [5]. Протистояння між ними почалося з того моменту, коли Толкін спробував змінити систему викладання літератури в університеті, в той час як Льюїс притримувався протилежної думки і, як більшість викладачів, консервативно ставився до нововведень. Толкін вважав, що потрібно поставити акцент на вивченні давніх та середньовічних текстів, вдосконаленні лінгвістичних вмінь, вважаючи, що з такою підготовкою студенти впораються з наступними поколіннями письменників самі. Більшість викладачів того часу вважали, що потрібно звернути увагу на викладання пост-чосерівської літератури; Льюїс, наприклад, виступав за необхідність вивчення поеми Спенсера «Королева фей». Толкін був налаштований рішуче і для переконання опонентів в 1926 році організував клуб вивчення давньоскандинавських мов та літератури, який назвав ісландською мовою «Кольбітар» («Kolbítar» – дослівно «поїдаючи вугілля»). Члени клубу займалися прочитанням та тлумаченням ісландських саг та обох Едд, прослуховуванням опер Ріхарда Вагнера «Валькірія» та «Сутінки богів». Саме у цих зустрічах можна відшукати початок неоміфологічного напрямку творчої діяльності «Інклінгів». Членом цього гуртка став і Льюїс, який був вражений тим, що знайшов однодумців у своїй пристрасі до всього «північного», навіяного йому ще у дитинстві через казки Джорджа МакДоналда. Зустрічі клубу стали початком чудової дружби і творчої співпраці, а для Льюїса – ще й повернення до віри в Бога, про що він згадує в автобіографічному творі «Здивований Радістю» (1955) і особливо в есе про дружбу в збірці есе «Чотири любові» (1960): «Дружба постає із звичайного спілкування, коли двоє чи більше співрозмовників усвідомлюють, що їх поєднує усвідомлення, інтерес і навіть смак до певних речей, чого не поділяють усі інші люди, і який до цієї розмови вважався особистим надбанням (чи тягарем) кожного із співрозмовників. Типовим виявом початку такою дружби може бути фраза: «Невже? Тебе також? А я думав це цікавить лише мене» (переклад мій. – В. К.) [3; 65].

Дійсно, Толкін та Гюго Дайсон відіграли головну роль у поверненні Льюїса від атеїзму до теїзму, а пізніше і до християнства. Датою відліку формування спільної естетичної програми «Інклінгів» можна вважати 19 вересня 1931 року, коли під час спільної прогулянки було сформульовано тезу про тлумачення християнства як істинного міфу в процесі навернення Льюїса до цієї релігії. Посеред розмови Толкін висловив свою вже відому на сьогодні думку про те, що християнство – це теж міф, із тією різницею, що він дійсно мав місце. Ця думка навернула Льюїса і зробила його одним із найпалкіших апологетів християнства [6], який став автором «Листів Баламута» (1942), «Великого розлучення» (1945), «Див» (1947), «Справжнього християнства» (1952) та «Бога на лаві підсудних» (1971).

Особливо важливим для Льюїса і Толкіна було поняття «тягаря» («burden»), адже обое приховували своє захоплення міфологією християнства, а Толкін пізніше у своїй відомій лекції про давньоанглійський епос назвав своє творення вигаданих мов «таємним недоліком» [9; 57]. Йому було лише вісімнадцять, коли він створив свій перший міфологічний цикл, який пізніше

отримав схвальні відгуки Льюїса: «Толерсе, ... існує не так вже й багато насправді добре написаних історій. Нам доведеться поповнити їх перелік власними» (переклад мій. – В. К.) [1; 153] і який надихнув Льюїса на написання першої з «Хронік Нарнії» – «Лев, відьма і шафа» в 1939 році. Мотив «тягаря» надалі супроводжуватиме творчість «Інклінгів» як сюжетотворчий елемент («Володар перстенів» Толкіна, «Напередодні Дня усіх святих», «Війна в небесах» Вільямса, космічна трилогія Льюїса).

Письменники поділяли романтичні та міфотворчі нахили одне одного, спрямовані на створення вигаданих вторинних світів, цілих всесвітів, населених дивними створіннями, яких проводили через усі перипетії вигаданого сюжету, щоб відтворити певний величний міф, похмуру легенду чи веселу казку.

Толкін та Льюїс мали однаковий життєвий досвід, однакові погляди на літературні тенденції і схоже розуміння власної місії в літературі. Обидва були ветеранами Першої світової війни, утікачами від сучасного світу, від домінування модернізму в літературі та критиці і обидва прагнули позбирати навколо себе розчарованих однодумців. Обидва беззаперечно таланти витратили безліч часу і зусиль на формування того, що ми зараз називаємо «гуртком християнських романтиків». Хоча засновником і «добрим генієм» оновленого гуртка справедливо вважають Толкіна, проте справді рушійною силою і джерелом невичерпної енергії був Льюїс (саме тому гурток фактично припиняє свою діяльність у 1963 році – після смерті Льюїса). Його яскрава особистість різко контрастувала зі стриманою і сором'язливою поведінкою Толкіна: «Втратити смак до чудес та пригод – те ж саме, що втратити зуби, волосся, смак до їжі, і врешті сподівання...» казав Льюїс (переклад мій. – В. К.) [5].

«Інклінги» почали свою діяльність в період, коли Європа вже мала трагічний досвід Першої світової війни і готувалася до Другої. Їхні сучасники шукали підтримки і порятунку, але були вже повністю розчаровані у політиці і дипломатії. Тотальне розчарування характерне і для «Інклінгів». Вони відобразили всі жахи війни, страх втрати близьких людей у своїх творах. Для них рівноцінно важливими були питання насильства, зла і питання філології та міфології.

Коли в 1939 році було оголошено початок Другої світової війни, лондонський офіс Оксфорд Юніверсіті Прес переїхав з Лондона до Оксфорда, а з ним і головний редактор видавництва, знайомий Льюїса – Чарльз Вільямс. Християнин-окультист, як не парадоксально це звучить, був плідним автором серії детективних романів, яким Т. С. Еліот дав визначення «надприродні трилери». Ч. Вільямс став одним з найактивніших членів гуртка. Його романи охоплюють широкий спектр християнської проблематики – від боротьби сил добра і зла, до окультичних містичних учень.

Серед текстів, які були заслухані членами гуртка «Інклінгів» під час війни, був роман Вільямса «Напередодні Дня усіх святих» (опублікований в 1945 р. посмертно), який, як і інші романи Вільямса, можна вважати інструментом для втілення його релігійних містичних ідей. Хоча й написані однією рукою, романи відрізняються за стилем та ідейним наповненням. Найбільш традиційним з них є «Війна в небесах» (1930), який відображає авторську інтерпретацію легенди про Св. Грааль, а також мотив боротьби сил добра і зла за володіння ним. Сили зла в романі представлені групою окультистів-чорнокнижників, а сили добра відданим християнином архидияконом та його друзями. Хоча роман має детективний сюжет і глибокий релігійний підтекст, він дещо відштовхує читача детальним описом обрядів чорної магії. Важливо зазначити, що Вільямс багато років був членом християнського розенкрейцерівського ордену «Золотого світанку», а пізніше «Трояндового хреста», і безпосереднім учасником окремих езотеричних обрядів.

Три наступні романи Вільямса поєднували різноманітні філософські та релігійні ідеї: дослідження природи влади та деяких надприродних явищ показані з точки зору неоплатонізму, гностицизму, кабалістичного вчення. В кожному з цих романів уявну реальність, створену автором, захоплює і майже знищує якась надприродна ворожа сила, викликана магічними заклинаннями, як у «Місці лева» (1931) або через певні об'єкти, наділені злою силою – в «Інших світах» (1931) – це камінь в короні царя Соломона, в «Старших Арканах» (1932) – колода карт Таро. Природний порядок речей у цих романах відновлений лише завдяки самовідданості чоловіків та жінок, які відмовляються від покори силам, які б могли призвести до їх особистого зиску, і обирають загальне добро та свою екзистенцію.

Головною метою автора цих романів є не різномірний, багато забарвлений сюжет, який би перетворив їх у детективні трилери, але підтвердження думки про те, що християнство – це найважливіший для людства інструмент збереження таких вічних цінностей як любов, співпереживання, а також таких трансцендентних характеристик людини як розум та розсудок. У своїх пізніших творах Вільямс найповніше розгортає картину взаємозв'язку між світом живих та світом мертвих: це романи «Схід у пекло» (1937) і «Напередодні Дня усіх святих» (1945).

Ще до оформлення ідеології творчості гуртка, пов'язаної з далекими світами і штучними мовами, Толкін опублікував «Гоббіта» (1937), а Льюїс – «Подалі від мовчазної планети» (1938). І до виходу у світ толкінівського шедевр – «Володаря перстенів» (1954), гурток збільшився за рахунок колег по Оксфорду, письменників, друзів і порадників (Оуен Барфілд, юрист, філолог, філософ, вірний друг і порадник Льюїса з 1919 року, дочці якого Льюїс присвятив «Хроніки Нарнії»), родичів (старший брат К. С. Льюїса – Воррен і син Толкіна – Кристофер), а також чимало студентів та інших викладачів Оксфорда приймали участь у дискусіях.

Офіційний біограф гуртка Гамфрі Карпентер налічує дев'ятнадцять постійних членів, з яких варто відзначити наступних:

- Джек Артур Беннетт (1911–1981) – новозеландець за походженням, літературознавець, колега Льюїса у Магдален-Коледжі, Оксфорд, викладач середньовічної літератури та літератури доби Відродження в Кембриджі; головний редактор журналу «Медіум Евум» («Medium Aevum») (1956–80); упорядник розділу з середньовічної літератури у багатотомному виданні «Оксфордської історії англійської літератури» (видана посмертно в 1986 році);
- Лорд Девід Сесіл (1902–1986) – англійський аристократ, літературний критик, біограф, почесний викладач Оксфорду, де викладав англійську літературу (1948–1970), а також професор риторики в Лондонському університеті; автор відомих біографій Вільяма Каупера, Томаса Грея, Джейн Остен, Вальтера Скотта, та ін.;
- Невіл Коугіл (1899–1980) – літературознавець, письменник, театральний критик; автор перекладу «Кентерберійських оповідань» та «Видіння про Петра Орача» сучасною англійською мовою; викладав риторику в Лондонському університеті і англійську літературу в Оксфорді (1957–1966);
- Джеймс Дандас-Грант (1896–1985) – командир морської піхоти Оксфордського університету;
- Гюго Дайсон (1896–1975) – викладач англійської мови в університеті Рідінг, пізніше в Оксфорді (1945–1963), шекспірознавець;
- Адам Фокс (1883–1977) – викладач поетичного мистецтва в Оксфорді (1938–43), декан богословського факультету і канонік Вестмінстерського абатства; серед його філософських праць варто відзначити «Платон і християни» (1957), а серед поетичних творів – 4-х томну віршовану казку «Старий король Коул» (1937), написану за мотивами народних легенд;
- Колін Гарді (1906–1998) – шотландський класичний філолог, відомий дослідженнями Вергілія і Данте, викладач класичних мов та літератур в Оксфорді (1936–1973);
- Роберт Гавард (1901–1985) – лікар і автор медичного додатку до праці Льюїса «Питання болю»;
- Джервейз Метью (1905–1976) – письменник, викладач курсу Візантійських студій в Оксфорді;
- Роналд МакКалум (1898–1973) – історик та політолог, творець статистичного методу виборів;
- Кортні Стівенс (1905–1976) – викладач античної історії в Оксфорді;
- Крістофер Толкін (нар. 1924 року) – наймолодший син Дж. Р. Р. Толкіна, викладач англійської мови в Оксфорді (1964–1975), підготував до видання посмертно опубліковані праці свого батька, напр. «Сильмариліон»;
- Джон Вейн (1925–1994) – студент К. С. Льюїса; письменник і поет, літературний критик та журналіст; відомий авантюристами та комічними романами;
- Чарльз Леслі Ренн (1895–1969) – професор англо-саксонської мови в Оксфорді (1946–1963); найвідоміші праці включають «Мову та символ» (1967), «Беовульф і Фіннесбурзький фрагмент» (1963).

Такі письменники і поети як Вістен Г'ю Оден, Томас Стернз Еліот, Дороті Сайєрс і Роджер Ланселін Грін (колишній студент і біограф Льюїса) належали до непостійних членів гуртка та

позитивно відгукувалися про літературні здобутки головних «Інклінгів» – Толкіна, Льюїса та Вільямса. Як і інші тогочасні оксфордські товариства, членами «Інклінгів» були виключно чоловіки, тому їм не сподобалася спроба Льюїса включити до товариства його дружину – американську письменницю єврейського походження, комуністку та атеїстку Джой Грішем.

Під час насичених, різнопланових, часто бурхливих дискусій «Інклінгів» були апробовані, а потім надруковані і видані такі відомі твори, як «Питання болю», «Готичні літери», «Переландра», «Велике розлучення» Льюїса, «Напередодні Дня усіх святих» Вільямса, а також «новий Гоббіт» Толкіна – «Володар перстенів». Толкін визнавав вже після смерті Льюїса, що «Володар перстенів» ніколи б не побачив світ, якби не дружня критика Льюїса та постійні прохання інших колег по гуртку завершити твір. Оуен Барфілд відомий як дослідник метафор у прозі і як прихильник теорії «еволюції свідомості», котра розвинулася під впливом антропософізму Рудольфа Штайнера, а Чарльз Вільямс довірив критиці «Інклінгів» свій найвідоміший роман-триллер «Напередодні Дня усіх святих». Невіл Коугіл та Адам Фокс переважно зачитували свої ліричні твори – памфлети та поезії. Девід Сесіл читав уривки своєї книги «Два спокійних життя», літературно-критичну працю літературного шляху Дороті Озборн і Томаса Грея; Колін Гарді – свої статті про Вергілія; Оуен Барфілд – короткий драматичний твір про Ясона та Медею та ін. Інші члени гуртка рідше відвідували зустрічі та зачитували свої твори на них. В одній формі чи в іншій, кожен з «Інклінгів» звертався до християнства, і це світоглядне сприйняття присутнє у кожному творі – чи експліцитно (як у хроніках Льюїса або романах Вільямса), чи імпліцитно (як в епічному циклі Толкіна).

Власне інтеракція та взаємне спонукання до роботи на зустрічах «Інклінгів» значною мірою спонукали вихід у світ цих творів, а також – шедеврів Толкіна та Льюїса. Толкін перейшов через період внутрішньої боротьби під час написання «Гобіта», книга була опублікована 19 грудня 1937 року, і автор відразу написав у листі до сина Крістофера: «Я щойно завершив перший розділ продовження історії гобітів – «Довгоочікувана вечірка» (переклад мій. – В. К.) [1; 65] І знову сумніви у вартісності його праці заледве не перешкодили її створенню, бо історія за його власними словами, «відбилася від рук», змінилася, стала похмурою, епічною і значно довшою. Лише завдяки постійній підтримці Льюїса і пізніше Вільямса, твір було завершено. Можна стверджувати, що історія його написання є ілюстрацією феномену співтворіння, який Вільямс вважав основою світобудови – коінгерентністю («co-inherence»). Слово було створене власне Вільямсом, але поняття до нього розробляв засновник антропософізму Рудольф Штайнер і паралельно з ним колега по гуртку Оуен Барфілд. За Вільямсом, коінгерентність – це взаємозалежність усіх людей між собою, а також людей і Бога, взаємний вплив усіх вчинків та почуттів: «... і кожна думка, кожен вчинок однієї людини впливає на інших людей. Ця поняття має назву коінгерентності, – і, як відзначає Г. Карпентер, – Вільямс розвинув його далі, припускаючи, що навіть погані вчинки можуть призвести до добра, і навпаки – хороші вчинки – до зла. В цьому проявляється великий потенціал як добра, так і зла, закладений в людині» (переклад мій. – В. К.) [1; 103].

Толкін продовжує досліджувати феномен колективного взаємовпливу в есе «Про чарівні казки», використовуючи три різні образи – дерева, павутини-плетива і казана – на підтримку цієї ідеї. Образ єдиного дерева він назвав «деревом казок», на якому казки існують у вигляді гілок «хімерно сплетених» (переклад мій. – В. К.) [7; 22]. Письменник переконує, що всі написані і ненаписані твори є частиною великого полотна чи павутини, образ, який передбачає роботу багатьох «рук, кольорів, часів», які роблять внесок в єдину, величезну, монолітну роботу. Врешті, найяскравішим є образ казана, в якому безперервно готуються «поетичні страви», і кожен наступний письменник дещо змінює «рецепт», продовжуючи при цьому роботу попередніх «кухарів», перегукуючись з ними: «Щодо історії написання творів, а особливо чарівних казок варто сказати, що горщик поетичного супу, казан історії завжди кипить, до нього постійно додають нові інгредієнти, вибагливі і звичайні» [7; 32]. Обравши ці промовисті метафори – дерево, павутину і казан, Толкін підкреслює, що кожен індивідуальний акт творіння – частина чогось великого, красивого і складного. «Інклінги» загалом зробили наголос на важливості співтворіння у своїй творчості, що є поштовхом для того, аби розглядати їхню творчість як одне ціле. Вони відобразили цю ідею у своїй творчості – так, Льюїс, під

впливом нової міфології Толкіна, створює уявний світ Нарнії, а Вільямс запозичує у Льюїса образ лева як алегорію Спасителя тощо.

В Англії саме «Інклінги», наслідуючи християнський романтизм творів Джорджа МакДоналда, Гілберта Кіта Честертона, Дороті Сайерс, продовжили романтичну традицію співтворіння як відповідь сучасності. На основі творчості Данте, Блейка, Колріджа, інших письменників «Інклінги» знову відкрили важливість міфу на шляху до істини. Найвідоміші твори «Інклінгів» були зовсім не філософськими трактатами, а літературно-критичними працями, поетичними, прозовими, часто фантастичними творами – це і казки, і детективні історії, і наукова фантастика. Безліч авторів упродовж кількох останніх століть намагалися протиставити існуючій реальності свій вигаданий художній світ, проте лише «Інклінгам» вдалося переконати читачів не лише у тому, що їхня реальність краща, а й у тому, що вона існує не лише як міф написаний, а й як міф у людській свідомості, якому подане нове прочитання.

Можливо, «Інклінги» завдячують цим силі міфу, який є невід'ємною частиною людської психіки та людської душі. «Інклінги» швидко збагнули, що хоча міф – це не релігія, але це дуже потужний інструмент для її осягнення. «Ми не можемо повірити в те, чого не можемо уявити», говорив К. С. Льюїс, «і саме зміцнюючи сила міфу, його властивість розсувати межі поточних епістемологічних обмежень, зробила міф настільки потужним у християнстві, бо через міф поняття Бога осягнути простіше, ніж через традиційне мислення» (переклад мій. – В. К.) [5].

Початки співтворіння християнського міфу (скоріше його розширення та тлумачення) можна побачити у «Божественній комедії» Данте. Християнський міф пережив численні перепони, трансформації та зміни у XVI та XVII століттях. Першим, хто повернувся до традиції у 19-му столітті в англійській літературі, був Дж. Макдоналд і саме його світогляд – світогляд християнського міфотворця-символіста – підхопили Льюїс, Толкін та Вільямс.

Хоча християнські цінності були значною мірою відображені у творах більшості членів гуртка, серед «Інклінгів» були і атеїсти, і представники окультних течій, тому ми часто помічаємо дещо протилежні і еретичні щодо офіційної церкви ідеї, висловлені Льюїсом та Вільямсом, а найчіткіше висловити естетичні та творчі принципи гуртка можна словами Толкіна: «Світ минулого відрізняється від світу, яким ми його знаємо. Це вже не той світ, яким він був створений і, тим більше, запланований. Світ сьогодні – це світ спотвореного добра, світ занепаду, якому можна протистояти і який можна зрозуміти лише через незбагненне відчуття сподівання швидкого визволення» (переклад мій. – В. К.) [6].

Отже, значення «Інклінгів» як літературного угруповання в його впливі на творчість Толкіна, Льюїса та Вільямса важко переоцінити. Один з найкращих романів Вільямса – «Напередодні Дня усіх святих» – був багато в чому виправлений в результаті численних дискусій. Підбадьорений ентузіазмом та порадами Льюїса, Толкін зважився опублікувати найкращий твір свого міфологічного циклу – «Володар перстенів». «Хроніки Нарнії» Льюїса стали класикою не лише дитячої літератури, а й релігійної апологетики і ще однією міфопоетичною моделлю світу. Окрім художніх творів, «Інклінги» задекларували свої погляди у літературно-критичних статтях, есе, лекціях для вивчення міфу, релігії, природи фантазії. У своїй відомій лекції «Про чарівні казки» (лекція 1939 р. опублікована як есе в 1947 р.) Толкін підтримує Ендрю Ленга і виступає на захист «чарівних казок» та жанру фентезі від закидів у «дитячості» та «ескейпізмі»; Льюїс продовжує цю думку у збірці есе на тему наукової фантастики і фентезі «Про цей та інші світи» (1982); Вільямс підводить підсумок поняттям християнського романтизму та коінгерентності у праці «Нарис романтичної теології: релігія і любов в творчості Данте» (1930, опубліковано в 1989 році). Льюїс також відомий своїми християнськими апологетичними текстами, які склалися під впливом Толкіна, Вільямса та ще одного «Інклінга» – Гюго Дайсона.

Отже, «Інклінги» зробили вагомий внесок у розвиток неоміфологізму XX століття, започаткованого Ріхардом Вагнером, Фрідріхом Ніцше, Джеймсом Джойсом, багатьма письменниками початку XX століття. Своїми творами вони доводять думку, що міфологія є основою світорозуміння людини через міфологічні впливи християнства, закладені в ідеалах і принципах, наприклад в іудейсько-християнській ідеї життя після смерті та ідеї раю. Християнські романтики відтворили у своїх «чарівних» казках, романах-фентезі, детективах архетипові основи людського мислення та світосприйняття і пов'язали їх з християнською міфологією.

Найяскравішою рисою творчої спадщини Толкіна, Льюїса, Вільямса можна вважати *синкретичність* мислення, яка виявляється у накладанні християнських міфів на язичницькі уявлення і, як наслідок, у творенні авторських міфологічних систем, а також можливість розглядати творчість «Інклінгів» як художній і літературно-критичний інтертекст.

Література:

1. Carpenter, H. *The Inklings* / H. Carpenter. – London : Allen and Unwin, 1978. – 290 p.
2. Lewis C. S. *Perelandra* / C. Lewis. – Pan Books, 1943. – 256 p.
3. Lewis, C. S. *The Four Loves* / C. Lewis. – A Harvest Book/Harcourt Brace&co, 1991. – 141 p.
4. Reilly R. J. *Romantic Religion : A Study of Barfield, Lewis, Williams, and Tolkien* / R. J. Reilly. – Athens, GA : U of Georgia P, 1972. – 579 p.
5. The C. S. Lewis Society // <http://www.lewissociety.org>
6. The J. R. R. Tolkien Society // <http://www.tolkiensociety.org>
7. Tolkien, J. R. R. *On Fairy-tales* / John Ronald Reuel Tolkien // Tree and Leaf. – London, 1988. – 53 p.
8. Tolkien J. R. R. *The Lord of the Rings. Part III* / John Ronald Reuel Tolkien. – Harper Collins, 1999. – 290 p.
9. Tolkien J. R. R. *The Monsters and the Critics and Other Essays* / John Ronald Reuel Tolkien. – 1986, 2006. – 198 p.
10. Williams Ch. *All Hallows' Eve* / Ch. Williams. – Faber, 1945. – 157 p.

The Oxford Circle of the Christian Romantics: Culturological Aspect and Creative Intentions

The article is dedicated to the investigation of the literary work of «The Inklings» – a circle of the scientists, literary critics, writers and philosophers of the middle of the XX century as well as the importance of their work in the general literary process of the English literature of the XX century. The main principles of the notion of «Romantic theology» formulated by them and their contribution into the treasury of British and world myth creation are taken into consideration.

Наталья Нестер (Полоцк)

МОТИВ БЫСТРОТЕЧНОСТИ ЖИЗНИ В ЛИРИКЕ ЭЗРЫ ПАУНДА

Мотив быстротечности жизни является одним из основополагающих для творчества американского поэта Эзры Паунда (*Ezra Pound*, 1885–1972). В паундовских произведениях мотив быстротечности жизни варьируется в пределах различных тем: время, юность и старость, жизнь и смерть, красота и искусство и т.д. Для творчества Паунда характерно неоднозначное отношение к смерти: от негативного восприятия, если это имеет отношение к его возлюбленной, его друзьям, близким людям, до позитивного, если это касается его литературных противников и бездарных поэтов. Что касается тех понятий, которые, по мнению Э. Паунда, противостоят разрушительной силе времени, то в его произведениях постоянно повторяется неотступная мысль о том, что красота не имеет для него срока давности – это вечность, соотносящаяся в его стихотворениях с бесконечностью. Важно отметить, что в паундовских текстах собственное отношение поэта к мотиву быстротечности жизни дополняется отсылками к произведениям других авторов, к творчеству которых он обращается посредством переводов, аллюзий, маски и т. д.

В частности, древнегреческий философ Гераклит уподоблял мир реке и говорил, что все в мире преходяще и временно – «Все течет, все изменяется». В этом отношении он противостоял пифагорейцам, в мировоззрении которых была заложена идея вечного повторения. Гераклитовский мотив быстротечности жизни рефреном повторяется в паундовских стихотворениях и поэмах (*Hugh Selwyn Mauberley*, *Cantos*). Так, в поэме «Хью Селвин Моберли» Э. Паунд цитирует гераклитовское высказывание: *All things are a flowing / Sage*